

W Jasionce o prasie emigracyjnej

W dniach 4-5 października br. odbyła się w Rzeszowie ogólnopolska konferencja naukowa pt.: „Emigracyjna prasa oraz ośrodki wydawnicze i wydawcy 1939-1990”.

Organizatorem konferencji był Oddział IPN w Rzeszowie. Konferencja stanowiła część Podkarpackiego Kongresu Pamięci Narodowej, który odbywał się w G2A Arena w Jasionce. Uczestnicy konferencji reprezentujący ośrodki naukowe z całego kraju wygłosili łącznie 25 referatów poświęconych różnym aspektom działalności wydawniczej powojennej polskiej emigracji.

Pierwszy blok poświęcony był ośrodkom wydawniczym. Dr Małgorzata Choma-Jusińska (IPN Lublin) w wystąpieniu poświęconym polskim wydawcom na terenie Wielkiej Brytanii wskazywała na funkcjonowanie w latach 1945-1970 około 200 podmiotów wydawniczych, z których blisko połowę stanowiły organizacje społeczne. Wśród najważniejszych wymieniała m.in.: Wydawnictwo Gryf, Polonia Book Fund, Polską Fundację Kulturalną oraz Veritas. Kolejni referenci omawiali działalność wydawniczą ZHP na Obczyźnie (prof. dr hab. Marek Wierzbicki, IPN Radom) oraz oficyny „Editions-Spotkania” (dr Bogusław Wójcik, IPN Rzeszów). Kolejny panel poświęcony był paryskiej „Kulturze”, m.in. w kontekście jej wpływów na kształt polityki zagranicznej polskiej emigracji (referaty dr Małgorzaty Ptasieńskiej z BBH IPN oraz dr Moniki Sędfak).

W części poświęconej publicystom i wydawcom omówione zostały aktywność publicystyczna Stanisława Grocholskiego (dr

Krzysztof A. Tochaman, IPN Rzeszów), Karola Zbyszewskiego (Kamil Świdorski, KUL) oraz Wandy Pełczyńskiej (dr hab. Marta Sikorska, UŁ). Trzy referaty koncentrowały się z kolei na poglądach prezentowanych przez działaczy narodowych. Dr hab. Maciej Strutyński wygłosił referat pt. „Kościół rzymskokatolicki w Polsce i na świecie w optyce periodyku «Horyzonty»”. Autor podkreślał zaangażowanie publicystów periodyku, na czele z Jędrzejem Giertychem, w łagodzenie sporów pomiędzy władzami państwowymi PRL a hierarchią kościelną. M. Strutyński zwracał także uwagę na tradycjonalizm J. Giertycha, który krytycznie odnosił się do zmian w Kościele, w tym m.in. dopuszczenia w liturgii języków narodowych, wprowadzonych przez Sobór Watykański II. Dr Anna Szwed-Walczak (UMCS) w wystąpieniu zatytułowanym: „Polska z perspektywy emigracyjnej. Obraz państwa na łamach «Opoki» Jędrzeja Giertycha (1969-1988)” wskazywała na pozytywne i negatywne aspekty oceny Polski Ludowej przez narodowego publicystę.

Do pierwszych zaliczyła: fakt istnienia PRL, bytu niesuwerennego, posiadającego jednak szereg atrybutów państwa oraz poprawę położenia bytowego, w porównaniu z okresem II RP, dużej części ludności. Wśród kluczowych wad PRL Giertych wskazywał z kolei na ateistyczny model ustroju państwa, który objawiał się przede wszystkim na polu wychowania młodego pokolenia. Dr Maciej Motas (Biblioteka Publiczna m. st. Warszawa) w referacie pt. „Wiktor Trościanko (1911-1983) – publicysta «Myśli Polskiej»” zaprezentował

dorobek dziennikarski pochodzącego z Wilna redaktora. W wystąpieniu autor wskazywał na rozdźwięk pomiędzy prezentowaną przez Trościankę na łamach periodyku pryncypialnie antykomunistyczną postawą, a prowadzonym począwszy od połowy lat 60. ub. wieku dialogiem z przedstawicielami służb wywiadowczych PRL.

W części poświęconej prasie katolickiej swoje elaboraty wygłosili dr hab. Krzysztof Kaczmarek (IPN Rzeszów), który zaprezentował ukazujące się w czasie II wojny światowej pisma „Miecz Ducha” i „Sprawa”, na łamach których publikowali m.in.: Stanisław Grabski, Władysław Folkierski, Wacław Komarnicki i Bohdan Winiarski. W dalszej kolejności ks. dr Robert Czarnowski (UW) sportretował „Głos Katolicki”, organ Polskiej Misji Katolickiej we Francji, zaś Karolina Siewak (IDMN w Warszawie) ukazała reakcje publicystów pisma „Przemiany” na zmiany obyczajowe zachodzące w latach 60. XX w. Warte podkreślenia jest, iż na łamach ukazującego się w Rzymie periodyku swoje artykuły zamieszczali także publicyści obozu narodowego, w tym m.in. J. Giertych oraz Wojciech Wasutyński.

W panelu zatytułowanym „Prasa partii i środowisk politycznych” dr Robert Witalec (IPN Rzeszów) zaprezentował pismo „Jutro Polski”, zaś dr Rafał Sierchuła (IPN Poznań) prasę środowisk związanych z Organizacją Polską. Wśród tytułów prasowych wydawanych przez członków OP badacz wymienił: „W marszu i boju”, „Na Szańcu”, „Ogniwo”, „Universum”, „Strażnicę” oraz „Tęczę”. Do wydawców i redaktorów wskazanych tytułów należeli m.in.: Antoni Go-

erne, Wojciech Zaleski i Tadeusz Starczewski. Dr Wojciech Muszyński (IPN Warszawa) zaprezentował ukazujący się w latach 1943-1946 periodyk „Myśl Polska na Wschodzie”. Redaktorami wydawanego w Jerozolimie pisma byli Tadeusz Borowicz i Adam Macieliński. Wśród literatów współpracujących z pismem wymienić można m.in. Beatę Obertyńską, Jerzego Pietkiewicza oraz W. Trościankę. Od początku ukazywania się pismo nawiązywało zarówno szatą graficzną, jak i poruszaną problematyką do londyńskiej „Myśli Polskiej”. Periodyk kolportowano bezpłatnie w miejscach stacjonowania jednostek Polski Sił Zbrojnych, w tym m.in. na terenie Palestyny, Libanu, Iraku i Włoch. Ze względu na małą liczbę zachowanych numerów pisma, jak podkreślił w swoim wystąpieniu autor (posiadający komplet wydawnictwa), jest ono dziś „Świętym Graalem” badaczy prasy narodowej. Pierwszy dzień obrad zakończyła uroczysta kolacja w restauracji Hotelu Ostoya w Jasionce.

W drugim dniu obrad, w części poświęconej prasie wojskowej i kombatanckiej Magdalena Szelaż (Biuro Lustracyjne IPN) zaprezentowała pismo wychodźstwa polskiego na terenie ZSRR pn. „Orzeł Biały”. Do współpracowników tytułu należał m.in. Jan Bielatowicz, zaś redaktorem pisma w latach 1944-1957 był, również związany przed wojną z obozem narodowym, Ryszard Piestrzyński. W kolejnych wystąpieniach autorzy omawiali periodyk 5. Wileńskiej Brygady Piechoty (dr Bartosz Janczak, IPN Łódź), ukazujące się w Edynburgu pismo „Lekarz Wojskowy” (dr Krzysztof Prędko, Uniwersytet Medyczny w Poznaniu) oraz gazetę „Kombatant w Ameryce” (dr hab. Piotr Kardela, IPN Gdańsk). Wśród redaktorów ostatniego z tytułów wymienić można m.in. Stanisława Gierata, Tadeusza Katelbacha oraz Zdzisława Stahla.

Ostatni panel konferencji poświęcony był prasie środowisk kresowych oraz wydawanej w Nowym Świecie. Dr Sebastian Drabik przedstawił redagowany przez Stanisława Cata-Mackiewicza tygodnik „Lwów i Wilno”, w którym swoje teksty zamieszczał również

m.in. red. Marian Emil Rojek, w latach 1941-1946 pełniący funkcję redaktora naczelnego „Myśli Polskiej”. Dr hab. Patryk Pleskot (IPN Warszawa, Uniwersytet Rzeszowski) zaprezentował z kolei powojenną polską prasę emigracyjną w Australii. Badacz wśród czołowych tytułów wymienił ukazujący się w Melbourne „Tygodnik Polski” oraz wydawane w Sydney „Wiadomości Polskie”. Dr Diana Maksymiuk (IPN Białystok) swoje wystąpienie poświęciła ukazującemu się w Buenos Aires „Głosowi Polskiemu”, jednemu z najdłuższych wychodzących tytułów prasy polonijnej w Ameryce Południowej. Pismo, którego pierwszy numer ukazał się w 1922 r., po zakończeniu II wojny światowej zasilone zostało przez współpracowników spośród docierającej do Argentyny nowej fali polskiej emigracji. W okresie tym do redakcji pisma dołączył m.in. Marian Seyda.

W referacie zamykającym obrady, pierwotnie przewidzianym do części „Varia”, dr hab. Michał Polak z Politechniki Koszalińskiej zaprezentował ukazujące się na terenie Wielkiej Brytanii pismo „Ekonomista Polski”. Było ono organem Stowarzyszenia Ekonomistów Polskich w Zjednoczonym Królestwie, na jego łamach publikowali m.in.: Adam Ciołkosz, S. Grabski i Adam Pragier. W ukazującym się począwszy od 1941 r. periodyku opracowywano i omawiano plany powojennej gospodarczej odbudowy Polski. Wśród jej kluczowych elementów wskazywano na ekonomiczną łączność przedwojennych ziem polskich ze Śląskiem i Pomorzem, konieczność uzyskania przez Polskę szerokiego dostępu do wybrzeża Bałtyku oraz rozwoju żeglugi śródlądowej, w tym na całym biegu Odry. Postulowano ponadto idee gospodarczego zbliżenia z Czechosłowacją.

Obrady zakończyła dyskusja, po której dr hab. Krzysztof Kaczmarek w imieniu organizatorów oficjalnie zamknął konferencję. Zapowiedział również, że wszystkie z wygłoszonych na kongresie referatów opublikowane zostaną w wydawnictwie pokonferencyjnym.

MM

Fot. Mikołaj Bujak (IPN)